I

Ластівки, вбоге гірське село, лежить над горішнім Стриєм, там, де він із свого великого закруту під Турку повертає ід Синевідськові, в’ючися поміж гори та ліси. Село невеличке та занедбане, криє між лісами та дебрями свої порозкидані нужденні бойківські хатки. Понижче села, за шматом чорного лісу, що досягає аж самого берега ріки, стирчить над Стриєм висока скала. Стрімкою стіною бовдуриться вона над самим закрутом ріки, а головатим вершком, зеленим від моху і папоротів, роззирається по околишніх горах. Стрий літом лагідно плюскочеться о її стопи, але восени реве грізно і піниться, заливаючи вузьку стежину, що в’ється попід скалою здовж його берега. А всюди довкола порозсідалися гори, покриті чорним смерековим лісом; тільки де-не-де верхи їх світять безлісними полонинами, що мріють, мов сіро-зелені плями на темному тлі. Пусто і сумно в осінню днину коло скали, тільки хвилі Стрия ревуть і розбиваються о щербате каміння.

Пусто і сумно було також в душі жандарма, що в сльотаву осінню днину йшов стежкою понад рікою, в плащі і чаку з когутячим пір’ям, з карабіном, перевішеним через плече, і бачно роззирався довкола. Ніде ні душі живої, ні голосу людського, і коли б не втоптана стежка понад рікою, то можна би було подумати, що тут, в тій дикій лісовій кітловині, не стояла ще людська нога від нащаду світу.

— Тьфу на таку собачу службу! — воркотів жандарм, хусткою обтираючи вуси, з котрих капотіла дощова вода. — Лазь і лазь, як виклятий, по тих проклятих вертепах, і все надармо. Та погана бойцня боїться жандарма гірш чорта. Кождий обминає його на тисячу кроків, скоро тілько де заздрить. Так і здається, що кождий із них ось тілько що-небудь украв або кого-небудь забив. А як уже кого допадеш, то скорше би-сь чого-небудь довідався від отої скали, ніж від нього. Чорти би давилися таким поганим та бездарним народом!

Так воркотячи, наближувався жандарм ід скалі і раз по разу поглядав на Стрий, що люто розбивав свої хвилі о каміння, немов і сам гнівався на той дикий та бездарний бойківський народ.

— О, яка вода велика! — воркотів дальше жандарм. — Коли б тілько стежки не залляла та кладки не забрала, бо годі би було нині на ніч зайти до тих чортівських Ластівок, хоч і як вони вже близько. Вже то я в тих горах ані руш не маю щастя, хоч сядь та й плач! Ось уже четвертий раз патролюю тими вертепами, й ще ані разу мені не пощастилося спіймати якого злодія або розбійника. А тим часом ту досить тілько раз поглянути, щоби дійти до того переконання, що злодіїв і розбійників ту мусить бути чимало. І щонайгірше, навіть якого-небудь нужденного волоцюги або діда жебручого досі не довелось мені арештувати. Так, якби змовилися, щоб не попадатися мені на очі. А другі жандарми, що котрий піде, то за кождим разом тих волоцюгів, дідів та циганів жене навперед себе цілу череду, повний арешт напакує. А я хоч би тобі однісінького! Тьфу на таке щастє, та й годі!..

І жандарм гнівно позирав наперед себе. Стояв уже перед самою скалою. Стежка піднімалася тут трохи вгору і йшла немов по кам’яній приспі, то підносячися попри стрімку кам’яну стіну, то знов опускаючися мало що не над саме водяне дзеркало. Здалека вже побачив жандарм, що зараз на першій такій впадині стежка залита була каламутною, спіненою водою.

— От тобі й на! — крикнув він у роздражненні. — Знов перешкода! Треба буде обходити довкола сего завалидороги, дряпатися з півгодини по хащах і зломах, а за той час я міг би вже бути в Ластівках. А нехай тебе ясні громи б’ють з такими порядками!

І ховзаючися в своїх тяжких чоботях по мокрім імху, жандарм скрутив направо, між корчі, під гору, щоб обійти скалу. Несподівано якось він кинув оком вбік і зупинився. Що за чорт! Йому здалося, як коли б із-за скали легенькими клубками виповзував дим, котрий, немов переляканий, чим борше розпливався і щезав у повітрі. Жандарм зразу сам своїм очам

не повірив. Але коли зупинився і уважніше приглянувся, то побачив, що справді з-поміж щербатих зубців скали, немов із самого осередка її стовбура, добувався дим. Чи се може бути? Жандарм не був боязливий, а прецінь дрож пробігла у нього поза плечима, бо ніяким способом не міг збагнути, що би се могло бути. Нарешті покинув міркувати.

— Певно, десь рубачі огонь кладуть. А може, які злодії? Бо що би ту рубачі робили? Піду, переконаюся.

І він з трудом зачав спинатися по ховзьких облазах, аж туди, де повище них, мов велетень, стирчала висока кам’яна стіна. Зразу не міг нічого доглянути. Вже змрік западав; тінь від скали власне найгустішим мороком ослонювала те місце, відки добувався дим. Жандарм надармо натужував взір і слух — годі було добачити або почути що-небудь, крім скаженого клекоту прибуваючої ріки під скалою та осіннього, протяжного стогону лісу.

— Гей, хто там? Озивайтеся! — крикнув жандарм, але тільки голос його понуро задуднів між скалами, а напротивна гора відкликнула кінчик його оклику "айтеся!" Тоді жандарм почав дряпатися ще далі. На невеличкій площині між камінням видно було поламане сухе галуззя, якісь свіжі ще кості, а навіть кусники напівпрогнилих шмат. "Ну, прецінь слід чоловіка!" — подумав жандарм. А приглянувшися ближче, він побачив ледве замітну стежечку, що гадюкою висувалася з-поміж каміння, повзла просто півперек площини і губилася в тіні, під стрімкою стіною, власне там, відки добувався дим. І тільки наблизився на які два кроки, жандарм побачив продовбану в камені невелику діру, заткану обгорілою смерековою колодою. Не знати для чого, серце нараз забилося якось неспокійно в його груді. Вхопивши обіруч карабін, немов до штурму, він наближувався осторожно. Тиша в нутрі таємної ями ще дужче його занепокоювала — і в дусі він почав сердитися сам на себе за те, що перед хвилею крикнув був так голосно і зрадив своє наближення. Хто знає, може, недовідомий ворог, упереджений його криком, чатує вже на нього з якоїсь укритої а певної засідки? Але вертати було, може, ще більше небезпечно, тож ішов далі. Вкінці зупинився перед самою

печерою, оглянув шаблю і патронташ, а відтак раптом пхнув колоду багнетом і очистив вхід до печери. Дим клубами бухнув йому в лице, але за димом не видно було нічого. Щоби заглянути в нутро яскині, він мусив аж приклякнути. А коли дим трохи розвіявся, то жандарм побачив нутро, виковане в скалі. Сірі кам’яні стіни сходилися вгорі, немов склепіння. Вогкість зеленкуватими краплями так і висіла на них. Внизу, в кам’янім помості, посеред яскині була продовбана невеличка яма, в котрій жеврів огонь, прикритий напівперегнилою колодою, що сильно курилася димом. Довкола огню сиділо кількоро людей, малих і великих, ледве повкриваних брудними шматами. Лиць їх жандарм не міг іще добачити, тільки бачив, як кілька пар чорних переляканих очей з тривогою вперлося в нього.

— Хто ви ту? — крикнув він грізно.

— Цигани, паночку! — обізвався грубий, але смирний голос.

— А що ту робите?

— Бідуємо, паночку!

Жандарм ледво-не-ледво пропхався до середини яскині і почав роззиратися по хаті і по людях. В однім куті яскині лежали ковальські прилади: міх, ковало і молоти на маленькім візку; в другім — купка сухого галуззя на топливо. На галуззі порозвішуване було якесь курмання. Поблизько огню, на середині печери находилася постіль цілої родини — околот соломи, напівперегнилої, розпростертий на камені, і купа сухого моху та листя. Тільки на однім кінці тої постелі, на найстаршім місці, лежала невиправлена кінська шкіра, котрою на ніч прикривався старий ром*.

— А кілько вас ту? — запитав знов грізно жандарм, обертаючися до огнища.

— П’ятеро, паночку, п’ятеро,— відповів циган і підвівся на ноги, увесь дрижачи від холоду. Прочі цигани також повставали. Крім старого, була тут ще циганка, парубок і двоє малих, зовсім голих циганенят. Усі вони були аж сині від студені і виглядали немов попухлі — мабуть, із голоду.

— Чим же ви ту жиєте, волоцюги? — питав далі жандарм.

— Ласкою божою, паночку, ласкою божою. От шкапина нам здохла недавно, то ще донині мали ми м’ясо.

— А давно ви ту?

— Дві неділі, паночку.

Не знати чому, жандарма лютили ті надмірно покірливі відповіді старого цигана. В його плаксивім голосі і в тім щохвиля повторюванім "паночку" жандарм добачав укритий насміх над своєю властю.

— А багато крадете по селах? — питав він дальше..

— Ні, паночку, ми не крадемо нічого. Ром Пайкуш не краде! Ром Пайкуш, поки може, жиє з праці рук. Але тепер, коли нам шкапина вгибла, не можемо рушитися дальше. Мусимо пробути ту, поки троха не розпогодиться..

— Поки нового коня де не вкрадете! — передражнював жандарм. — Ану, збирайтеся, марш зі мною!

— Куди, паночку? — запитав старий циган тремтячим голосом.

— Не питай! Збирайся зі своїм поганим родом і плодом, підемо до села. А там уже побачимо, що з вами робити.

Старий циган стояв немов остовпілий, коли втім стара циганка, мов камінь з неба, кинулася жандармові під ноги і заревла, немов її хто різати хотів:

— Паночку, паночку! Голубчику наш! Що тобі винен старий Пайкуш, що тобі винні бідні роми, що нас хочеш у таку студінь виганяти в світ? Погляди лишень, моя дробина зовсім голюсінька, та й ми самі не витримаємо такої стужі. Змилуйся, паночку, змилуйся, не гони нас нікуди! Нехай бідні роми поди́хають іще на божім світі!

— Не будеш ти тихо, ти, опуде конопляний! — крикнув до неї жандарм і відіпхнув стару циганку. — Зараз мені всі забирайтеся!

Але тут уся родина, мале й велике, з вереском і плачем кинулися жандармові до ніг і почали просити та благати його, щоби лишив їх у кам’яній хаті. Тим часом жандарм і сам надумувався, що йому робити. Село ще не близько, дорога нерівна і відлюдна, ніч надходить, тяжко буде йому самому запровадити до села цілу ту зграю. Швидко він надумався інакше.

— Ну,— сказав,— чого ревете, дурні цигани? Не бійтеся, прецінь вас не з’їм живих. Нехай буде й по-вашому — оставайтеся тут! Але слухай, старий, поки я не вернуся, не смій мені відсіля рушитися!

Старий циган стояв, як стовп. Здивованими, переляканими очима він позирав на жандарма, прочуваючи в його словах якесь нове лихо.

— Ну, чого ж ти так витріщив на мене очі, чого глипаєш, мов підрізаний баран? — крикнув жандарм. — Чуєш чи ні, що до тебе говорю? Не смій мені рушитися відси, поки я з поворотом сюди не надійду, бо нещастє твоє!

Старий циган усе ще стояв мов онімілий. Тільки циганка, низько кланяючися жандармові, сказала: — Добре, паночку, добре! — Жандарм іще раз роззирнувся по яскині, сплюнув з обридження і вийшов.

— Волоцюги прокляті! — воркотів він, з трудом сходячи зо скали. — Ось куди вони запхалися! Але прецінь я їх винайшов. Ну, чень хоть тепер який "бельобунг" буде!

II

Війт ластівецький був, як кождий бойко, неписьменний, супроти власті покірний та потакуючий, а супроти підвладних упертий тим безоглядним упором, що ціхує чоловіка з тісним розумом. Жандарми рідко заходили до того сельця, тому-то кожде появлення жандарма викликувало в селі правдивий переполох. Люди ті, виросли в горах та лісах, уважали війтівський уряд великим тягарем головно через те, що війт у кождім разі мусив ставати перед різними "панами", над’їжджаючими в село, мусив відповідати на їх запитання, сповнювати їх розкази. Кого раз у громаді силоміць "посаджено на війта", той звичайно оставався на тім становищі кілька або кільканадцять літ, поки тільки міг ходити, бо ніхто інший не осмілювався без крайньої конечності взяти на себе ту страшну гідність.

Наш війт був ще недавно вибраний, то й не зовсім іще освоєний з панами. Він не трохи перелякався, коли жандарм пізнім вечором увійшов до його хати. Але ще дужче він перелякався, коли прибувший "пан" розповів йому о циганах. Правда, війт знав, що цигани сидять у камені; значить, не самих циганів він перелякався. Перелякався він того, що жандарм таки й там "обахморив" їх і що тепер, певно, й його враз із циганами будуть волочити до Підбужа.

— Ну, а ви знаєте о тих циганах? — питав жандарм війта.

— Та ніби знаю.

— Що ж вони, крадуть?

— Та, матбути, не без того, щоб і не крали. Де ж би циган без того витримав! Тілько старий часами щось кленцає, нібито робить. Але така-то його циганська робота!..

— Я так і знав,— воркнув жандарм. — Ну, війте, на вас лежить відповідь за них.

— На мені! — крикнув переполошений війт. — Як вони що вкрадуть, то я маю за те відповідати?

— А так. Відповідаєте за все, що станеться в обрубі вашого села. У вас має бути порядок. Такої циганської голоти не можна пускати самопас.

— Ну, а що ж я маю з ними зробити? Взяти їх на воловід, чи що?

— Де тілько здиблете в селі, зараз їх арештувати і віддавати, жандармам у руки.

— Е, паночку, коли ж бо вельможні шандарі до нас так рідко заходять. А тут якби я одного арештував, то другі візьмуть та й мене підпалять.

— Підпалять! — крикнув жандарм.— То вони такі?

Чекайте, зробимо ми з ними порядок. Війте, тих мені циганів припильнуйте, поки я не верну з обходу! Я їх заберу з собою до Підбужа.

— А коли ж пан повернуть?

— Завтра, найдалі позавтра.

— Добре, скажу їх припильнувати,— відповів війт, низенько кланяючися жандармові.

Попоївши молока і будза (свіжого овечого сиру), жандарм положився на лаві, обвинувся плащем і заснув. А тим часом війт не спав, хоть лежав на постелі.

"Чи лихо якесь навернуло сего шандаря, — думав він,— що випанітрував циганів у такій схованці, де їх досі ніяка власть не добачала? І що тепер з ними робити? Коли схочу їх арештувати і спровадити до села, то що з того, що їх шандар забере до Підбужа? Посидять у арешті пару днів, а потім вийдуть на волю і, певно, трафлять до Ластівок. Не тяжко, щоби мене не обікрали або не підпалили. Що циганові? Шандар далеко, а циганів волочиться множество: досить одну кумпанію зачепити, то всіх маєш ворогами. Ой, світе мій гіренький! Тьфу на твою голову! А хіба от що я зроблю! Аякже, аякже, се буде найліпше! Коли цигани втечуть, то що мені шандар зробить? Адже ж можуть утечи ще сеї ночі заким я ще довідався від шандаря, що їх треба арештувати. То буде найліпше, таки найліпше!.."

І з тою думкою війт заснув десь коло півночі.

А жандарм тим часом, хоч спав на твердій лаві, то снив про далеко приємніші речі, про "бельобунг", грошову нагороду і перенесення в кращі сторони, на Поділля, на російську границю, де можна було легко "зробити" товсту контрабанду: і заслужитися, і обловитися. Сон сей додав йому ще більше охоти і певності. На другий день ранісенько він устав, зібрався і, ще раз остро наказавши війтові пильнувати циганів, спішно пішов у дальшу дорогу, щоби ще нині дійти до мети свого обходу, а завтра вернути назад до Ластівок.

Зараз по його відході війт намотав на ноги потрійні онучі, обувся в шкіряні ходаки, взяв на себе кожух, кучму на голову, перевісив борсукову торбу з "цісарським орлом" через плечі, а до торби вложив

пару вівсяних ощипків і кусень овечого сиру. Так приготований, не кажучи нікому нічого, пустився в дорогу ід каменеві.

— Добрий день вам, Пайкуш! — сказав, входячи до яскині.

— Доброго вам здоров’ячка, пане начальнику,— відповів старий циган.

— А що тут у вас нового чувати? — запитав війт, бойківським звичаєм не приступаючи відразу просто до речі.

— Зле чувати, пане начальнику. Був тут у нас вчора "кокорудза", хотів нас вести до села.

— До села? Е, він вас, любойки, хотів вести до Підбужа, до криміналу.

— За що?

— Або я знаю за що? Мусили йому по других селах щось дуже наговорити на вас. Адже ж недурно він за вами так парцував, що вас аж ту винюхав.

— Ой, ой, ой, божечку наш, божечку,— гуртом завили цигани,— що ж нам тепер робити?

— Що ж я вам, біднятка, пораджу? — сказав війт.— Він мені казав пильнувати вас, аж поки сам не верне, і тоді віддати вас йому до рук.

— І ви хочете нас тепер арештувати? — сказав звільна, але з укритою в голосі погрозою старий циган.

— Бог з вами, Пайкуш! — сказав війт.— Що ж то я вас віднині знаю, чи що? Я сказав зараз тому шандарові, що циган — то вітер у полі: ось є,

ось його нема. Хто його на припін візьме? От знаєте що, маєте ту троха хліба і сиру, нате вам се від мене і йдіть собі, куди хочете, щоби я про вас не чув нічого. Не хочу вам робити клопоту, але й сам не хочу через вас у біду впасти. Розумієте?

— Розуміємо, пане начальнику, розуміємо! Най вам богойко святий заплатить! — сказав циган, кланяючися, а за ним почала кланятись уся його родина. Поклавши на кам’янім помості ощипки і сир, війт поспішною ходою рушив назад до села, пильнуючи, щоби ніхто його не бачив. А в душі він сміявся з того, який-то лютий буде шандар, коли завтра прийде, а циганів уже й духу не застане.

III

Добре-то говорять: гірська осінь, то вистарчить за добру зиму на долах. Ледве наш жандарм вийшов за противну границю Ластівок, ледве війт, довершивши своєї політичної місії, вернув назад до села, коли втім високий верх Парашки, що вистирчує вгору в виді величезного тризубця, покрився густою мрякою, або, як кажуть, "закурився доразу". Величезними клубами котилася та мряка вниз, гнана сильним, свищучим вітром. За півгодини все вже щезло в вирах і клубах снігової "куревільниці", котра з усіх боків била в очі і засліплювала пішохода, замазувала йому стежку перед ногами.

Кленучи і спльовуючи раз у раз, боровся жандарм з метелицею і йшов твердо наперед. Уже недалеко було село, до котрого мав дістатися на ніч — остаточна мета його обходу. Ще тільки треба було по кладці перейти на другий бік ріки. Але се, власне, була дуже небезпечна штука. Ріка шуміла під кладкою мов скажена, а верхом рвав вітер, шарпаючи за поруччя, мов хлоп руками. Кладка була ховзька від снігу, а вітер сліпив очі. Вже близько берега жандарм поховзся і впав у воду. Вода була неглибока, але страшно бистра. В одній хвилі течія зірвала жандармові з плеча карабін, а з голови чако з когутячим пір’ям. Великий камінь-кругляк, котрий вода котила по дні, вдарився о його ноги і звалив його з ніг. Тільки з крайньою натугою жандарм виграмосився на берег. Був

мокрий до ниточки, промерзлий і переляканий. Хотячи огрітися, бідолаха пустився щодуху до села, до знайомого попа. Але хоч і як недалеко се було, то все-таки, заким забіг до хати, мокра одіж на нім зціпла на морозі як кість, а з грудей не міг видобути голосу. Правда, на попівстві кинулися терти його, огрівати, рятувати. Той рятунок і його залізне здоров’я зробили те, що він не добув собі ніякої тяжкої хороби, та все-таки мусив цілий тиждень пролежати в ліжку в міцній гарячці. Весь той тиждень курило снігом, свистів вітер, тис мороз, так що навіть здоровому непорадно було в горах пускатися в дорогу з одного села до другого. Аж по тижні вітер притих, випогодилося, але мороз потис іще остріший. Жандарм не хотів довше гаятись, хоч піп не важився пускати його від себе піхотою, ще напівнедужого. Казав запрягти санки і відвезти його до Підбужа, куди вже вперед дав був знати про його пригоду.

Коли жандарм проїжджав через Ластівки, пригадав собі циганів, про котрих зовсім був позабув у своїй тяжкій пригоді. Він казав візникові стати коло війтової хати, покликав війта до себе і запитав його:

— А що ви зробили з тими циганами?

— Та що ж ми мали з ними зробити, прошу пана,— відповів війт, шкробаючися у патлату голову,— коли ми їх уже не застали.

— Як то не застали?

— А так. Скоро пан від мене вийшли, я заразісько зібрався і пішов, щоб їх арештувати і приставити до села. Але в камені я не застав нікого. Видно, перелякалися пана і таки тої ночі втекли.

— А то бестії! — крикнув жандарм. — Чекайте лишень, ще я вас десь придиблю!

Війт поклонився, а тайком тільки всміхався, що йому вдалося отак хитромудро позбутися біди. А жандарм, злий і роздражнений, завинувся

в свій плащ і в тяжкий баранячий кожух, що йому дав піп на дорогу, і казав їхати дальше.

IV

Стрий скорчився від морозу. Низом попід скалою переїзд був вільний, а що дорога тамтуди найближча, то жандарм казав везти себе в той бік. Ледве виїхали за ліс, що чорною стіною відділює Ластівки від решти світу, коли жандармові очі з якимось неспокоєм вперлися в той великий бовдур, що виринув перед ним туй уже недалеко. Вершок скали не був покритий снігом, бо вітер позмітав відтам той зимовий пух і позсував його в нижні заломи. Тьохнуло щось у серці жандарма, коли побачив увесь вершок скали, покритий воронами, кавками і іншим стервоїдним птаством, котре то сиділо, то шибалось цілими оболоками довкола і своїм зловіщим вереском та гамором наповнювало повітря.

Але що ж се? З темнавого залому в горі, глибоко засипаного снігом, так само як і перед осьмома днями, добуваються ледве видні клубочки блідо-синявого диму. Кілька хвиль жандарм сумнівався, чи се справді так, чи тільки йому з гарячки привиджується, аж бойко, його візник, упевнив його, що справді дим добувається зі скали. Невже ж там ще хтось є? Жандарм аж затремтів з нетерпеливості, щоби переконатися, що се значить. Уже наблизилися до скали. Стежка, що вела вгору, засипана снігом, і ані одного сліду стопи людської не було видно на його білій скатерті. Тільки кавки і ворони при їх наближенні підняли ще більший гамір.

— То якийсь недобрий знак, що того птаства тілько тут назліталося, — сказав візник. — Чи не сталося тут яке нещастє? Ся проклята птиця зараз се почує.

Жандарм, не мовлячи нічого, скинув із себе кожух і навіть плащ, щоби тим легше йому було видряпатися на верх каменя; візник виломив пару дрючків до підпирання, і так, допомагаючи один одному, з тяжким

трудом вони видряпалися на верхню площину. Кавки з вереском вилися туй понад їх головами, немов хотіли боронити своєї певної добичі.

Вхід до яскині був так, як і давніше, завалений колодою і позатиканий мохом, тільки крізь маленьку шпарку вгорі випливав дим. Відбили колоду і ввійшли. В яскині було тихо і темно. Аж по добрій хвилі очі їх настільки привикли до сутінку, що могли добачити якусь чорну, безобразну масу насеред яскині. То були цигани, стулені в купу, повкривані мохом і листям — і мертві вже, як бачилося, від кількох день. На огнищі димилася ще дотліваюча остання колода.

Що було причиною їх смерті? Голод? Холод? Чи, може, чад від спертого диму? Тіла їх були сині, скостенілі, зморожені. Але, розриваючи купу, жандарм побачив, що під старим циганом не було вже невиправленої кінської шкіри, на котрій він спав; недогризені кусники тої шкіри найшлися... в руках дітей.

Довгу хвилю стояли жандарм і візник над тими покійниками, німі, остовпілі, переняті переляком і жалем. Може, їм через душу переходили довгі дні і ночі болючого конання тих нещасних, плач і зойки дітей, безпомічність і розпука старих, ціле море нужди, горя і терпіння, з котрого тепер осталася тільки отся недвижна, в один клуб сплетена, купка трупів...

Без слова, в німім пригнобленні вийшли вкінці жандарм і візник із яскині на свіже повітря, завалили вхід до яскині, щоби не допустити птаства до трупів, а коли відтак знов сіли на санки, візник перехрестився і з лицем, зверненим до скали, почав шептати молитву. Жандарм тим часом почав у думках укладати рапорт о тім, що сталося.

Нагуєвичі, в липні 1882, перероблено 1887

---

* Цигани самі себе називають ромами.